

UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA
FACULTATEA DE ISTORIE ȘI FILOSOFIE
INSTITUTUL DE ISTORIE SOCIALĂ „PROMEMORIA”

ANATOL PETRENCU

TEROAREA STALINISTĂ ÎN BASARABIA
STUDII, DOCUMENTE, MEMORII

Chișinău
Tipografia «Balacron»
2013

Acest volum a fost tipărit cu sprijinul Ministerului Afacerilor Externe - Departamentul Politici pentru Relația cu Românii de Pretutindeni ([w.w.w.dprp.gov.ro](http://www.dprp.gov.ro)).

Conținutul acestui volum nu reprezintă poziția oficială a Ministerului Afacerilor Externe - Departamentul Politici pentru Relația cu Românii de Pretutindeni.

Proiectul «Românii în Gulag: recuperarea și valorificarea istorică a memoriei victimelor regimului totalitar comunist în Basarabia (1940-1941, 1944-1953)».

INIS „ProMemoria”, seria „Studii, documente, memorii” (2)

Cartea conține o serie de studii și interviuri privind represiunile staliniste în Basarabia și pune în lumină documente istorice referitoare la perioada sovietică, cât și cele de condamnare a crimelor comunismului. Volumul prezintă un set de recenzii și note de lectură ale unor cărți publicate recent, informații privind forurile științifice care au pus în discuție problemele de cercetare a regimului totalitar comunist și represiunile politice în URSS.

Cartea este o contribuție de valoare adresată istoricilor, oamenilor politici, tineretului studios și tuturor celor interesați de istoria secolului al XX-lea.

Recenzenți: prof. univ. dr. hab. Anton Moraru
conf. univ. dr. Virgiliu Bîrlădeanu
conf. univ. dr. Ludmila D. Cojocar
conf. univ. dr. Rodica Solovei

Redactor – Maria Moroz-Ciocanu

Procesare computerizată – Cristian Iurcu

Coperta – Ștefan Eșanu

Teroarea stalinistă în Basarabia: studii, documente, memorii / Anatol Petrencu ; Univ. de Stat din Moldova, Inst. de Istorie Socială «ProMemoria». – Chișinău: S. n., 2013 (Tipogr. «Balacron»). – 360 p.

Apare cu sprijinul financiar al Min. Afacerilor Externe – Dep. Politici pentru Relația cu Românii de Pretutindeni. – 400 ex.

ISBN 978-9975-100-94-6

94(478)

P 57

CUPRINS

ROMÂNIA ÎN ANII DE RESTRIȘTE7

I. GULAGUL: STUDII ȘI MATERIALE

I. 1. Ce citim despre Gulag?.....	13
I. 2. Barbaria bolșevică a provocat canibalism în masă	22
I. 4. Memoria deportaților, calvarul durerii neîmpărtășite	27
I. 5. Acum 60 de ani a murit Iosif Stalin	30
I. 6. Tragedia românilor din 28 iunie 1940: revista presei de la Chișinău	32
I. 7. Miting și marș comemorativ la Chișinău. 12 iunie 2011	35
I. 8. Procesul comunismului înainte de liceeni	36
I. 9. „Românii nu au avut Siberia pe care a avut-o Uniunea Sovietică”	37
I. 11. Evenimentul principal al săptămânii curente	38
I. 12. Șoldănești: monument ridicat în memoria deportaților	40
I. 13. Către cititori. Introducere la cartea „Șoldănești. Calvarul deportărilor”	42
I. 14. Și câinii au memorie... ..	43
I. 15. România: 65 de ani de la semnarea Tratatului de Pace	45
I. 16. Monumentul „Trenul durerii”: între satisfacția dezvelirii și dezgustul discursurilor politice.....	47
I. 17. Școala de Vară de la Memorialul Sighet, ediția 2012 Masă rotundă: Basarabia	49

II. GULAGUL ÎN MEMORIA CONTEMPORANILOR

II. 1. Au pățimit părinții primarului, familia lui, copiii lui și chiar nepoții. Cazul Alexandru Fedeleș, Căușeni	101
II. 2 Represiunea stalinistă: modul de funcționare. Cazul familiei Ogurțov	107
II. 3. Copilărie trudită în Siberia. Cazul Teodosiei Cozmin	119
II. 4. Deportății: cazul familiei Iacob Zavastin, s. Călimănești, r. Nisporeni	121
II. 5. „Copilărie furată în gulagurile siberiene...” Cazul familiei Vasiliev din s. Molovata, raionul Dubăsari	124
II. 6. Au luat în chirie de la stat propria lor casă: cazul Vasile Scobici, Strășeni	129
II. 7. Condamnat pe baza mărturiilor proprii, dobândite în urma amenințărilor și maltratărilor. Cazul Dionis Chiriac, Căușeni	132
II. 8. Silvia Gangan: „Voi merge pe jos la CEDO pentru a relata acolo faptul, că în Republica Moldova justiție nu există”	137
II. 9. „Au fost deportați cei mai buni gospodari, deoarece serveau drept exemplu pentru întreg satul”. În dialog Vladimir Potlog.....	144
II. 10. Din lagărul de exterminare nazist în lagărul de exterminare comunist: cazul Vasile Celpan, Chișinău	148

II. 11. Un interviu ratat: cazul Zinaida Greceanî	154
II. 12. „Procesul roșu” la Postul de Radio „Vocea Basarabiei”	156
II. 12. a. Căutând „comori”, au distrus casa familiei Țepordei: scrisorile dnei Olga Lavric din Nisporeni	156
II. 12. b. Născut pe șlep, în timpul deportării: cazul Ion Puțuntică, Chișinău	168
II. 13. Scrisoarea dlui Vasile Ilica	170
II. 14. „Am absolvit la români cinci clase, iar la ruși un coridor: din Moldova în Siberia.” Cazul deportatului Dumitru Musteață	172
II. 15. „Autoritățile nu au anunțat familiile deportaților despre reabilitarea victimelor”. Cazul Chiril Matei	180

III. NOTE DE LECTURĂ

III. 1. Cu simbolul ciocanul și seceră bolșevicii au înfometat nu doar locuitorii Ucrainei sovietice	203
III. 2. Gulagul prin care a trecut Ivan Solonevici. Note de lectură	205
III. 3. Vadim Pirogan a trecut prin iadul Gulagului	208
III. 4. Boris Vasiliev a cunoscut pe viu infernul bolșevic	210
III. 5. Prizonier în URSS: memorii	215
III. 6. Mărturisirile tardive ale unui călău	216
III. 7. Memoriile unui kaghebist de frunte	218
III. 8. URSS sau Iadul pe Pământ (prezentarea monografiei Annei Applebaum „Gulagul. O istorie”)	220
III. 9. Înfometarea bolșevică - subiect istoriografic actual	230
III. 10. RSSM o simplă colonie a URSS	234
III. 11. Din „zona mică” în „zona mare”	238
III. 12. O încercare de a justifica crimele stalinismului	242
III. 13. Totalitarismul sovietic: mecanismele puterii	244
III. 14. 2013 – Anul Spiridon Vangheli	246
III. 15. De ce Stalin l-a ucis pe Troțki	248
III. 16. Despre asasinarea lui Beria	252

IV. PROBLEMATICA GULAGULUI ÎN VIAȚA ȘTIINȚIFICĂ

IV. 1. O realizare nobilă, demnă de recunoștința românilor.....	257
IV. 2. Conferință internațională „Teroarea stalinistă și Rezistență în estul Europei”	279
IV. 3. Politici și practici ale memoriei: între trecut și viitorul european	281
IV. 4. Omul în cadrul societății totalitare: reflecții ale secolului al XXI-lea	284
IV. 5. Eveniment științific, consacrat împlinirii a 70 de ani de la primul val de deportări din Basarabia	293

IV. 6. Șoldănești: comemorarea deportaților	296
IV. 7. INIS „ProMemoria” a comemorat victimele totalitarismului sovietic	298
IV. 8. Criminalitatea politică în vizorul cercetătorilor	301
IV. 9. Un eveniment științific de excepție	303
IV. 10. INIS „ProMemoria”: lansarea unei noi cărți	305
IV. 11. „Reeducarea prin tortură”. Studierea crimelor comise de comuniști: Simpozionul de la Pitești (2013)	306
V. BIBLIOGRAFIA SELECTIVĂ	311
VI. ANEXE	
VI. 1. Codul penal al RSFS Ruse, articolul 58	315
VI. 2. Codul penal al RSS Ucrainene, articolul 54	319
VI. 3. Decretul Comitetului Executiv Central și Consiliului Comisarilor Poporului al URSS din 7 august 1932 „Despre apărarea proprietății întreprinderilor de stat, a colhozurilor și cooperativelor și consolidarea averii obștești (socialiste)”	322
VI. 4. Scrisoarea Prascoviei Klementieva către tov. Stalin (mărturii ale comunismului real)	324
VI. 5. Decretul din 26 iunie 1940 „Cu privire la trecerea la ziua de muncă de opt ore, la săptămâna de muncă de șapte zile și interzicerea plecării în mod arbitrar a muncitorilor și funcționarilor de la întreprinderi și instituții”	326
VI. 6. Legea cu privire la crearea Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești Unionale	329
VI. 7. Decretul Prezidiului Sovietului Suprem al URSS privind aplicarea provizorie a codurilor RSS Ucrainene pe teritoriul RSS Moldovenești	329
VI. 8. Constituția (Legea temeinică) [a] Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești	331
VI. 9. Legea Sovietului Suprem a Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești despre treșerea scrisului moldovenesc la alfavitu rus	344
VI. 10. Decretul Prezidiului Sovietului Suprem al URSS din 8 martie 1941	344
VI. 11. Rezoluția nr. 1096 cu privire la măsurile de demolare a moștenirii fostelor regimuri totalitare comuniste	345
VI. 12. Rezoluția Adunării Parlamentare a Consiliului Europei nr. 1481 (2006) 348 „Necesitatea unei condamnări internaționale a crimelor regimurilor comuniste totalitare”	348
VI. 13. Demers al INIS „ProMemoria” pe numele Primarului General al Muni- cipiului Chișinău, privind înveșnicirea memoriei lui Vadim Pirogan	349
VI. 14. Răspunsul Primăriei Municipiului Chișinău privind înveșnicirea memoriei lui Vadim Pirogan	350
VII. INDICE DE NUME	351